

Salvador

L. dz. 185/44

m-p. 27.VI.44

637

Wpływ dn. 8.7.1944
L. dz. 637/44
Przydział.....

RAPORT NARODOWOŚCIOWY

x x x

TREŚĆ:

SPRAWY JUGOSŁOWIAŃSKIE:

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA

II. ORGANIZACJE JUGOSŁOWIAŃSKIE:

1. Urugwaj
2. Boliwja
3. Chile
4. Argentyna

syntezowane przy
l. dz. 906/44

SPRAWY JUGOSŁOWIAŃSKIE

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA

Dla zrozumienia procesów, odbywających się w kolonii jugosłowiańskiej w Ameryce Południowej /Argentyna, Chile, Urugwaj i Boliwja/, należy wziąć za punkt wyjścia stan istniejący na początku 1944 roku.

W okresie tym sytuację polityczną w łonie tej kolonii charakteryzowały następujące momenty:

- a/ rozbicie na zwolenników Króla PIOTRA i gen. MICHAJŁOWICZA oraz RIBARA i TITO;
- b/ ofenzywny i bojowy nastrój zwolenników TITO oraz stan rezerwy, dezorientacji i wyczekiwania w obozie zwolenników królewskich.

W najsilniejszej politycznej organizacji jugosłowiańskiej "JUGOSLOVENSKA NARODNA OBRANA" stan rzeczy był taki, że zarządy główne poszczególnych krajowych organizacji oraz liczne podkomitety lokalne /t.zw. "ogranak"/ opanowane były w większości przez Jugosłowian starej daty, monarchistów, pochodzących głównie z Dalmacji lub z Serbji. Przeciwno nim istniała jawna lub ukryta opozycja grup młodszych, opowiadających się za TITO, i niekoniecznie komunistycznych.

Cechą charakterystyczną sytuacji było to, że linja podziału pomiędzy obu obozami nie była nigdy jaskrawa; zwolennicy obu kierunków toczyli i toczą ze sobą walki, często nawet ostre, które jednak z zasady nie są przenoszone na płaszczyznę najistotniejszych zagadnień politycznych, a w pierwszym rzędzie - stosunku do Rosji Sowieckiej. Pod tym względem sytuacja w łonie emigracji jugosłowiańskiej różni się zasadniczo od sytuacji i od nastawienia emigracji polskiej. Po stronie jugosłowiańskiej - nawet w środowisku najbardziej zdeklarowanych zwolenników gen. MICHAJŁOWICZA - jest nie do pomyślenia ostro walka, prowadzona przez polską prasę i organizacje z imperjalizmem sowieckim, niebezpieczeństwem komunistycznym i t.p. Przeciwnie - najwięksi nawet przeciwnicy TITO oświadczają, że w zasadzie posiadają sympatje do Rosji, jako do takiej oraz że nie upatrują niebezpieczeństwa w idei zjednoczenia słowian.

Walka ta nosi więc charakter typowej walki wewnętrzno-politycznej, a nawet - partyjnej; przejście Jugosłowianina na stronę TITO nie jest kwalifikowane jako zdrada narodowa, jako przejście na służbę obcego mocarstwa lub jako rezygnacja z idei niepodległości narodowej, lecz wyłączenie jako opowiedzenie się za jednym z wewnętrznych jugosłowiańskich prądów. Różnica z nastawieniem polskim jest więc zasadnicza.

Stan względnej równowagi, istniejącej w końcu 1943 roku, ~~został~~ został zachwiany wyraźnie w pierwszych miesiącach 1944 r. /lutym, marcem i kwietniem/ na skutek przejścia strony komunistyczno-sowieckiej DO OFENZYWY. Już poprzednio, w okresie Kongresu Słowiańskiego Ameryki Łacińskiej w Montevideo, DAWIDOW zdołał dokonać poważnych wyłomów we froncie legitymistów jugosłowiańskich, opowiadających się za Królem. ~~Obecnie, xxxxxxxxxxxx~~ W roku bieżącym, w związku z zapowiedzią przyjazdu do Montevideo Poselstwa Sowieckiego, co nastąpiło w marcu rb., spotęgował on wysiłki ażeby wykazać się szeregiem nowych faktów dokonanych. Główny wysiłek skierowany został właśnie na odcinek jugosłowiański, przyczym atak został wykonany w sposób koncentryczny:

w Urugwaju, Boliwji, Chile i Argentynie.

W Urugwaju, w marcu rb. odbył się uroczysty akt złożenia hołdu rządowi dr. RIBARA oraz marsz. TITO, w którym wzięły udział najważniejsze organizacje jugosłowiańskie, włącznie z NARODNA OBRANA oraz z organizacjami chorwackimi. Aktowi przewodniczył dr. Artur LUSIĆ, Urugwajczyk pochodzenia jugosłowiańskiego, b. wiceprzewodniczący Izby Deputowanych; obecni byli specjalnie zaproszeni przedstawiciele ambasad brytyjskiej i amerykańskiej.

Pewną koncesją dla legitymistów było iż w tekście rezolucji nie było akcentów negatywnych, wymierzonych przeciwko Królowi.

W Chile zostało zainspirowane wystąpienie silnej grupy opozycyjnej na terenie SANTIAGO, wymierzone przeciwko władzom lokalnej komórki "Ogranak JADRAN" oraz przeciwko zarządowi głównemu NARODNEJ OBRANY. Na czele tej grupy stał Andres MARINOVIĆ.

Drugie uderzenie zostało wymierzone od południa, z okolic cieśniny Magellana, gdzie na zebraniu w PUNTA ARENAS uchwalono podobną rezolucję "przeciwko reakcyjnemu politykowi monarchistycznym", a za RIBAREM i TITO.

W Boliwji, gdzie zarząd główny NARODNEJ OBRANY w La Paz opanowany jest przez legitymistów, spowodowane wystąpienia opozycyjnych grup w LA PAZ i w COCHABAMBA, którym postarano się nadać wielki rozgłos. Ponadto w miejscowości URURO, gdzie istnieje liczna kolonia jugosłowiańska, została założona specjalna organizacja p.n. "Koło Jugosłowiańskie BIHAĆ", na którego czele stanął SASUNIĆ.

Powyższy stan rzeczy, stanowiący owoc wysiłków DAWIDOWA, istniał w chwili przyjazdu do Montevideo sowieckiego połpreda ORŁOWA oraz nowego kierownika roboty słowiańskiej RIABOWA.

Nowe kierownictwo rozpoczęło robotę w dwóch kierunkach:

- a/ w kierunku całkowitego wyeliminowania ~~spoxyzi~~ jugosłowiańskiej opozycji monarchistycznej w Urugwaju, co się zostało osiągnięte;
- b/ w kierunku zdobycia najbardziej opornego bastjonu, jakim jest kolonia jugosłowiańska w Argentynie.

RIABOW, po zorientowaniu się w sytuacji doszedł do wniosku, że nie będzie mógł osiągnąć szybkiego sukcesu bez posiadania odpowiednio sprawnego i dyspozycyjnego narzędzia działania, wobec czego została powołana do życia ~~spaxla~~ nowa organizacja p.n. "YUGOESLAVIA LIBRE", której organem stał się "GLAS DOMOVINE".

Pozatem w umiejętny sposób został wykorzystany oportunizm polityczny i słabość posła DOMINIKOVIĆ'A w Buenos Aires, który użyczył tej imprezie swego protektoratu. Bastjony monarchistycznej opozycji zostały więc w sposób b. silny podminowane.

W chwili obecnej, w wyniku skoordynowanych prac DAWIDOWA i Placówki Sowietkiej w Montevideo, stan rzeczy przedstawia się następująco:

URUGWAJ	- jest zdobyty całkowicie;
CHILE	- w praktyce jest zdobyte również, choć w mniejszym stopniu /istnieją jawne grupy opozycyjne/;
BOLIWIJA	- opanowana b. silnie;
ARGENTYNA	- istnieją silne ośrodki pro-królewskie; jednakże w praktyce opozycja jest zneutralizowana.

II. ORGANIZACJE JUGOSŁOWIAŃSKIE

1. U r u g w a j. Najbardziej aktywne organizacje, opowiadające się całkowicie za TITO, są następujące:

JUGOSLOVENSKA NARODNA OBRANA, Montevideo, Cerrito 609, casilla 341. Prezesem jest Nicolas VILHAR; sekretarzem - Adam BORLENKOVIĆ. Organ prasowy: "NOVA JUGOSLAVIA", redagowany przez VILHAR'A. Współpracownikiem redakcji jest Nicolas VALKOVIĆ.

Kontakty organizacji:

a/ Komitet Słowiański w Moskwie, przysyłający regularnie materiał propagandowy;

b/ "Ujedinjeni Odbor Južnih Slovanov" w Londynie /dr. Boris FURLAN, Mihajlo PETROVIĆ i in./

YUGOESLAVIA LIBRE, Montevideo. Prezes - Iwan MAJNARIĆ; sekretarz - Kosta LUTKIĆ. Organizacja o charakterze komunistycznym. Grupuje kółka i organizacje niższego rzędu.

HRVATSKI NARODNI ODBOR /Narodowy Komitet Chorwacki/, Montevideo. Prezes - Vinko TOMIĆ; sekretarz - Kužma ZUVIĆ. Bierze udział we wszystkich imprezach jugosłowiańskich, podkreślając jednak, że Chorwaci są "jednym z odrębnych narodów Jugosławji".

"CHORWACKA WALKA ROBOTNICZO-CHŁOPSKA", Montevideo. Prezes - Nicolas DIANIĆ; sekretarz - N. HODANIĆ. Organizacja o charakterze komunistycznym.

2. B o l i w j a:

"CIRCULO YUGOESLAVO BIHAĆ" w Oruro. Grupa całkowicie pro-TITO. Prezesem jest Antonio SASUNIĆ; sekretarzem - Hugo PAVISIĆ; wiceprezesem - Antonio BAKOVIĆ; szefem propagandy - Antonio OSTOIĆ; członkami zarządu - Jan GALETOVIĆ, Piotr GRČINA, Mateo AKALINOVIĆ, Ivo ~~MARK~~ HARASIĆ, Mario BAKOVIĆ, David KACIĆ i in.

W wystąpieniach swych, przypuszczalnie na skutek instrukcji kierowników ruchu słowiańskiego, organizacja unika ataków na Króla i na MICHAJŁOWICZA, ograniczając się do postulatów całkowitego poparcia RIBARA i TITO.

W COCHABAMBA opozycja przeciwko monarchistycznym kołom JUGOSŁOWENSKIEJ NARODNEJ OBRANY kierowana jest przez następujące osoby:

Marko GRUBSIĆ, Francisco BALEN, Jan LUCIĆ, Simon MARTINIĆ, Vinko HARASIĆ, Miroslav SABIANCELO, Luka LAVCEVIĆ, Rafael VRBETA i in.

W wystąpieniach tej silnej grupy zwraca uwagę propagandowy chwyt, polegający na powoływaniu się na wystąpienie w Londynie w dniu 19.II. 1944 generała SIMOVIĆ'A, przywódcy jugosłowiańskiego zamachu stanu

z dnia 27.III.1941 r., który wezwał do poparcia Ludowej Armii TITO. Stanowi to uderzającą analogję z wykorzystywaniem przez komunistów polskich pro-słowiańskiego wystąpienia gen. ŻELIGOWSKIEGO.

3. C h i l e . Przywódcą prosowieckiego ruchu wśród emigracji jugosłowiańskiej w Chile jest Andres MARINOVIĆ. Siedziba ruchu mieści si w Santiago przy ul. Juarez 722.

Czynnymi prosowieckimi działaczami są następujące osoby:

Antonio KULIĆ, Milan LEONTIĆ, Antonio MILEVIĆ,
Jan AKALINOVIĆ, Jakub BAKOVIĆ, Marcos MATIJASIĆ,
Vicente AKALINOVIĆ, Vladimir ZUVIĆ, Hugo ROSSKAN,
Stefan BULJEVIĆ i inni.

Cechą charakterystyczną tej grupy ~~jęst~~ jest najbardziej otwarte występowanie za na rzecz zjednoczenia Jugosławii z Rosją, czego unikają naogół inne grupy. MARINOVIĆ, przemawiając w Santiago de Chile, wysunął wręcz następujące hasło:

"Walczyć o Jugosławję wolną, niepodległą i sfederowaną, ZJEDNOCZONA MORALNIE, POLITYCZNIE i WOJSKOWO ze sfederowanymi republikami sławnego ZSSR".

W oficjalnej rezolucji prosowieckiej grupy w Santiago teza ta została złagodzona drogą opuszczenia słowa "politycznie". Pozostało natomiast hasło o "zjednoczeniu moralnym i militarnym" z ZSSR.

Na tym samym zebraniu Milan LEONTIĆ użył w stosunku do Rosji określenia "nasza wspólna matka".

UWAGA. Ze wszystkich narodów słowiańskich, nie wchodzących w skład ZSSR, Jugosłowianie występują w sposób najbardziej zdecydowany za całkowitym zjednoczeniem Słowian z Rosją, dystansując pod tym względem nawet Czechów.

Przez swój pośpiech pod tym względem sprawiają oni niejednokrotnie kłopot kierowniczemu czynnikowi sowieckim, które uważają, że sprawę należy realizować etapami i nie odkrywać przedwcześnie kart.

W r. 1943, podczas Kongresu Słowiańskiego w Montevideo, na wniosek DAWIDOWA został wycofany przez REUTERA Manifest Kongresu, w którym była mowa o zjednoczeniu pod kierownictwem Rosji. DAWIDOW uważa, że wysuwanie tego hasła jest przedczesne, gdyż może zniechęcić do wzięcia udziału w Ruchu Słowiańskim pewne grupy narodowościowe, a w pierwszym rzędzie Polaków.

Podobnie, na prośbę DAWIDOWA, REUTER wycofał rezolucję Kongresu, uznając gen. MICHAJŁOWICZA za zdrajcę, gdyż rezolucja ta mogła utrudnić pozyskanie dla ruchusłowiańskiego pewnych tradycyjalistycznych grup jugosłowiańskich z Narodnej Obrany. Korespondent UNITED PRESS, który dał rezolucję prętelegrafował, wywołał atak wściekłości DAWIDOWA, który złożył nań skargę do centralnych władz Agencji.

Dla oceny postępów, jakie propaganda sowiecka zrobiła podczas ostatniego roku w Urugwaju, warto przypomnieć, że na samym Kongresie przeciwko powyższej rezolucji głosowało otwarcie 5 delegatów z urugwaj-

skiej NARODNEJ OBRANY. Obecnie podobny fakt nie byłby już możliwy.

"NOVA JUGOSLAVIJA" - organ urugwajskiej NAR.OBRANY - nie lansuje dotąd otwarcie tez o całkowitym zjednoczeniu ~~Rusjan~~ z Rosją, pisze natomiast o niej jako o "ojczyźnie i kraju pochodzenia Słowian".

W PUNTA ARENAS /Magallanes/ na czele prosowieckiej grupy stoją następujące osoby:

Jan BRSTILO, Josip PAVLOV, Vicente BRESKOVIĆ, Jan MIRIĆ, Jan GALETOVIĆ, Jan DRAGICEVIĆ, Piotr JADRIČEVIĆ, José BONACIĆ, Antonio JAKSIĆ i in.

Grupa ta uchwaliła obszerną rezolucję w sprawie poparcia RIBARA i TITO, pod którą zdołała zebrać 119 podpisów.

Opozycję przeciwko kierunkowi pro-TITO reprezentuje m.in. przewodniczący Koła "Dalmacja" JUG.NAR.OBRANY - andres KUKOLJ.

4. Argentyna. Argentyński oddział JUGOSLOVENSKEJ NARODNEJ OBRANY, z siedzibą w Buenos Aires przy ul. Santiago del Estero 629, posiada dotąd większość monarchistyczną, która jest jednak zdeзорjentowana, zaskoczona rozwojem wydarzeń i która wobec tego zajmuje stanowisko wyczekujące.

Organem prasowym J.N.O. jest tygodnik "NASA SLOGA", którego siedziba mieści się przy ul. Corrientes 3114, tel. 79-5120. Pismo to popiera otwarcie rząd jugosłowiański w Kairze i gen. MICHAJŁOWICZA, unikając jednak ataków na TITO, RIBARA i in. Dzięki temu redagowane jest w sposób bezbarwny i błądy.

Jednym ze zdecydowanych przeciwników jugosłowiańskiego ruchu komunistycznego jest młody dziennikarz ~~ju~~ Jan BORIĆ, przebywający w Buenos Aires, który w r.ub. wydał broszurę pt. "Tragedia de Yugooslavia" w języku hiszpańskim.

Książka ta została wydana przy pomocy zasiłku z KOMISJI MIĘDZYALJANCKIEJ, znajdującej się pod wpływem Anglików. Autorowi został postawiony warunek, że nie wspomni on wcale o MICHAJŁOWICZU, do czego zastosował się on, nie wspominając jednak dla równowagi również o TITO.

BORIĆ miał wziąć udział w projektowanym KOMITECIE NARODÓW WSCHODNIO-EUROPEJSKICH w Buenos Aires, pomyślanym jako przeciwwaga KOMITETU SŁOWIAŃSKIEGO. Przypuszczalnie wycofa on swój udział, gdyż w sprawie tej został zainterpelowany rząd jugosłowiański, który według wszelkiego podobieństwa wypowie się negatywnie.

Poseł rządu jugosłowiańskiego, dr. Filip DOMINIKOVIĆ, doniedawna wypowiadał się przeciwko niebezpieczeństwu komunistycznemu w Jugosławii. Otrzymywał on "en clair" depesze od MICHAJŁOWICZA, które następnie odbijał na powielaczu i rozsyłał jugosłowiańskim organizacjom i prasie. Ostatnio jednak - przypuszczalnie pod wpływem sow. poźpreda ORŁOWA - przeszedł wyraźnie na stronę sowiecką.

Dla zwalczania wpływów NARODNEJ OBRANY została założona organizacja pn. "YUGOESLAVIA LIBRE", licząca w terenie 15 podkomitetów. Organem jej jest "GLAS DOMOVINE". ~~Rzeka~~ Działaczami są: Ivo KOVACEVIĆ, VELJANOVIĆ, JUKIĆ i in.

Piotr. 4/11